

Справа всього життя

Пожежа рідної оселі завжди страшить і нагадує хижого звіра, що отримав волю. Ще більш невимовним стає душевний тягар, коли горить ціле село, а з усіх його куточків чути крики, постріли, плач і стогін. Про це навіть перекази слухати тяжко. А коли село вже навіть не горить, а догоряє, чадить, а на фоні вечірнього неба одинокою свічкою палає ще церква. Що думав у таку мить

Микола Арсентійович ЄЗЕРСЬКИЙ разом із своїм найкращим товаришем влітку 43-го? Спалення Бистрич бачило населення всіх навколишніх сіл. Жителям села Друхова, що стояли на пагорбі, пожежна панорама відкривалася прямо через поле, тому і віддаль у 7-8 кілометрів здавалося набагато коротшою і це робило видовище ще більш моторошним. В одній із груп, що були очевидцями страшної пожежі і тих, хто рятувався від поляків-вершників, стояв і псаломник цього села Микола ЄЗЕРСЬКИЙ із товаришем. Всі вже давно звикли бачити їх тільки разом. Молоді чоловіки, зрілі мужчини, яким на той час було вже по 39 років, відійшли трохи осторонь і якось дивно вели свою розмову, весь час поглядаючи на палаючу церкву. Як виявилось згодом, бачене повернуло їх до теми свого майбутнього, яка все частіше турбувала обох. Рішення, загартоване пожежею Бистрич, стало остаточним. Ніхто тоді і гадки не мав, що недавні випускники Клеванського духовного училища давали один одному чоловіче слово священника - не лише присвятити своє життя служінню Богові і людям, але і здійснити свій задум саме у селах, де церкви спалені, або ж їх взагалі не було.

У своїй уяві і особистих планах амбітні люди бачили вже нові села і нові храми. Власними зусиллями вони мали згуртувати погорільців. Проте ніхто із них навіть у страшному сні не міг уявити, що серед згарищ і надлюдських втрат ще більше 20 років гинуть люди, уцілілих від страхіть війни переслідуватимуть за віру, а окремі з них та їхні діти підуть у ті самі сибірські табори на заміну уцілілим повстанцям, що нова влада тротилом і злобою підриватиме ті поодинокі храми, які ще уціліють.

На тлі цих страшних подій вони клялися їх збудувати і славити Господа. Як і кожна людина, подробиць свого майбутнього вони не знали. Але їм, як людям із вірою, цього, мабуть, і не обов'язково було знати. Вони просто усвідомлювали себе, вірили і просили у Бога допомоги. Як показав час, для здійснення задуманого один із них обрав Бистричі, другий - Яцьковичі, один просив серцем, інший - головою, мозком - проміжною ланкою до серця. Бистрицька церква догоряла, священника було розстріляно напередодні, у Яцьковичах церкви взагалі не було, прихожани змушені були ходити до Балашівки та Бистрич, проте поляки мали свій костел.

Ще гриміла війна, відкочуючись на захід. Боязко поверталися до своїх батьківських місць залишки родин. Перші такі смі-

уряду, спровокували постійні акції «село на село, народ на народ, нація на націю», у яких однаково горіли хати, дорослі і діти, духовні храми українців і поляків, осиротіло стояли німецькі кірхи.

19 грудня 1946 року у новозбудованому храмі церковний староста Дмитро Ткачук передав священнику Миколі Єзерському винесені із палаючої церкви, врятовані ним у 1943 році ризи, у які під псаломспів бистричан «Многії літа» священник тут же «облачився». Для діда Дмитра завжди мала значення євангельська мудрість: «Пильнуйте не про поживу, що гине, але про поживу, що зостається на життя вічне».

Як сказала мені у свій час старожилка Любов Ткачук, після повернення «зі збігів», найбільшим шастям для себе і родини

навколишніх сіл Колодязне, Прислuch, Хортин, Яцьковичі, Друхів, Погоріловка, Озірці, Морозовка, Вілля і ряд інших справляли свої духовні потреби у темну пору доби безпосередньо у хаті священника. Ніхто із них не мав проблем із владою з вини М. Єзерського. Батьюшка мав власну бібліотеку, якій позаздрив би будь-який священнослужитель. Більше того, він став постійним читачем сільської бібліотеки і, що радувало місцевих партійців, батьюшка періодично брав для читання твори їх вождя, цікавився виданням К. Маркса. Вони так і говорили: «Єзерський - батьюшка наш, він уже всі твори Леніна перечитав». Чи читав він їх, чи просто переглядав, а чи створював видимість, цього ніхто не знав, але ніхто і не наслідювався вести із ним хоч якусь дискусію на цю тему. «А раптом батьюшка щось запитає, чи запропонує розтлумачити якісь комуністичні постулати, що тоді, коли і сам не читав?», - не

німецьких і радянських листівках.

Протягом тижня Марія Михайлівна була директором і вчителем одночасно, у недільні дні - матушкою, відроджувала хоролий спів для майбутньої церкви. Першими її помічниками стали уже згадуваний староста села Дмитро Ткачук та касир церкви Степан Сосновчик із тодішньої хутирської вулиці Загір'я. Дід Степан завжди справляв на людей приємне враження, був він високий і статний, хоч і дещо сутулився, ходив і робив будь-яку справу без поспіху, говорив сильним, на рідкість, чистим баритоном, чим кожної Божої служби радував прихожан. Маючи хороший музичний слух і голос, міг, при потребі, замінити весь церковний хор.

Така активність матушки не могла залишитися поза увагою відповідних органів. При черговому виклику на співбесіду Миколі Єзерському поставили умову: Марія - або матушка, або директор. Щоб не допустити будь-яких перешкод для існування у селі церкви, матушка Марія залишила школу.

Якщо уявити, що добиратися щоденно із Друхова чи Погоріловки до Бистрич і назад - це ще одна, далеко не другорядна проблема, то залишається лише дивуватися і доброю пам'яттю пошановувати родину Єзерських.

Не можна не сказати хоч декілька вдячних слів про священника М. Єзерського як людину, нагадати окремі біографічні дані. Ось неповна історична довідка, яку вдалося зібрати при сприянні вчителів-краєзнавців села Погоріловка, родини Єзерських, опитуванні односельців.

Батько - Арсентій Ілліч - 1910-1919 - священник с. Погоріловка, помер у 1919 р. мав 3-х дітей: син Микола, дочка Галя та син Дозік. Останній після війни залишився проживати на території Польщі.

Мати - Анна Антонівна.

Поховані на цвинтарі біля храму села Поліське.

Єзерський Микола Арсентійович народився у сім'ї священника - 4 травня 1904 року у с. Бушковичі Володимир-Волинського повіту. Закінчив 4 класи церковно-приходської школи. Подальшу освіту отримав у Ковельському духовному училищі. Працював псаломником у селі Погоріловка, отримував заробітну плату 10 злотих.

місць залишки родин. Перші такі сміливці ще гинули від червоних партизан-«визволителів» на Сопловій горі чи біля власних порогів, а наступні вже починали важку працю на згарищах. Серед полеглих був тоді і тодішній священник нашого села, його розстріляли на власному подвір'ї. Син його, Ігор, до війни працював вчителем у Бистрицькій школі, мав жінку із Березного. У Людвиполі в районі нинішнього банку отримав кульове поранення у ногу від вартового німця, ходив накульгуючи. Ширилися чутки про те, що його розстріляли німці. Пройде ще немало років і колишній повстанець, один із найбільш активних організаторів формування і відправки перших сотень вояків УПА на Олевськ, син священника Ігор, наперекір всьому ворожому та злему, виживе і ступить на батьківське подвір'я уже поважним професором хоч і іншої держави...

А псаломник Микола після тих трагічних подій воєнного лихоліття продовжував служити у Погоріловці і одночасно робив все можливе і неможливе для відбудови церкви у Бистричах. Службу на свято Різдва Христового у 44-у році М. Єзерський провів в уцілілій хутірській хаті Марчука Олексія Григоровича, а вже через рік, першого січня 45-го Микола Арсентійович отримав повідомлення про призначення його священником у селі Бистричі («на голому помості», як зазначено у документі) і святе служіння, таке бажане для кожного, хто лишився живим, сільська громада провела біля фундаменту спаленого храму. Місце, очищене від залишків пожежі, снігу та обставлене молодими сосонками, слугувало за відкритий храм і спільну молитву на честь народженого Спасителя світу, за повернення синів і дочок із чужини, благань миру для всіх. Важкою ходою, але із великою вірою у серці полишали бистричани сільський цвинтар. Повертаючись до своїх землянок, обговорювали, як поляки палили село, знищили їхню святиню. Згадали і про тих, хто навіть під загрозою розстрілу чи спалення у рідній домівці не полишили осель і бачили все, що творив ворог у спустошеному селі. Як мовиться, «все таємне завжди стає явним». З осудом обговорювали чужинців, які, виконуючи диявольську програму Сталіна «випаленої землі» та аналогічну програму екзильного польського

гів», найбільшим щастям для себе і родини вона бажала мати свою, родинну землянку, саме таку, як у сусіда.

У подальші роки, аж до кінця 70-х немало уцілілих храмів залишалися закритими. Їх розбирали на побудову шкіл, передавали під склади колгоспів, організовували гоніння на священників, суди над п'ятидесятниками, у церквах, побудованих із цегли, «виявляли аварійні тріщини» і підривали, а хрещення та вінчання вважалося зазіханням на радянську владу. Важко навіть уявити, яким чином М. Єзерському вдалося не лише отримати від органів радянської влади дозвіл на відбудову храму, але і перевезення пустуючої, ще із часів Першої світової війни, німецької кірхи.

На віднайдених нещодавно фотографіях можна побачити Свято-Миколаївський храм у Бистричах, яким він був до спалення поляками у 1943 році, а також одне із перших весіль 1947 року на фоні вже відбудованого храму (весільні гості після вінчання молодих Федора та Юхимі Бардаків). До 1955 року М. Єзерський служив одночасно у Погоріловці та Бистричах. Після цього переїхав до села і до кінця днів своїх працював священником у Бистричах. Жив поряд із церквою у уцілілій хаті попереднього священника. У перші роки по переїзді мав присадибну ділянку у 50 соток, що вважалася церковною. Згодом, половина її була забрана радянською владою. (Сім'ї, що були різноробочими у колгоспі, отримували 15 соток землі, тваринники та інші штатні працівники – до 50 соток, що вважалося межею можливого). Батьושка мав невелику пасіку, землю обробляв сам. Сьогодні навіть патріарх Філарет підтверджує той факт, що в радянські часи священником міг працювати лише той, хто погоджувався співпрацювати із органами КДБ. Як приклад, повоєнний випадок із тодішнім священником с. Прислуч Кардашем, який відмовився визнавати радянську владу і був розстріляний.

Сім'я Єзерських пішла іншим шляхом. У жодні протистояння, конфлікти чи висловлювання особистої думки з приводу розпоряджень влади не допускала. І в той же час М. Єзерський із присутнім йому спокоєм, а нерідко і гумором, виконував свої обов'язки ревно і послідовно. Не лише бистричани, але і жителі всіх

селищ, що були поруч, знали, що їм не слід лише думати, але і говорити останні. Не секрет, що ніхто тих творів не читав і не конспектував. Студентське правило брати для екзамену короткі нотатки із методичок, максимум із короткого курсу історії ВКП(б), спрацьовувало всюди і завжди. А після того, коли батюшка на спробу понизити його привселюдно місцевим партійцем, відповів так, як того заслуговував останній, бажаною більше не знаходилося. Крім того, «наш батюшка» вважався кращим шахістом села, тому бистричани часто могли бачити, як батюшка із матушкою мудрують над шаховою дошкою. Церкву доглядав, організовував із прихожанами її ремонт, фарбування, оновлення та розширення. До слова сказати, при нинішніх священниках церква Бистрич вже більше схожа на нову, ніж просто доглянута.

Добрих слів вдячності, пошанування та історичної пам'яті заслужила і дружина М. Єзерського – матушка Марія. Із притаманною для її багатодітної родини впертістю і самовідданістю взялася матушка за відновлення у селі школи. Це вона по праву називається і першою повоєнною вчителькою всіх дітей, і першим повоєнним директором школи. У декількох уцілілих хатах із сараями та клунями, що залишилися після пожеж, тулилися від 5 до 10 сімей. Та це не зупиняло молоду вчительку-директора, потрібні були приміщення для навчання дітей. Її вислуховували, обмірковували і...тіснилися. Разом із батьками організувала заняття в уцілілих хатах. Першою школою у понищеному селі стала хата священника, другою – хата батьків Анни Опочинської – дружини отамана Т. Бульби-Боровця. Але цього було мало. Постійними клопотаннями матушки, а, можливо, і окремих батьків, було отримано дозвіл від влади на перевезення залишків польських хат із сусідніх лісових сіл, для спорудження школи. Руками батьків збудували 4-класне приміщення.

Батьки спішно готували землянки, зводили сякі-такі хатки, із рушників шили сумки, майстрували дерев'яні ранці. Марія та наступні вчителі, яких прислалі зі східних областей України, вчили грамоти. Крейдою, глиною, деревним вугіллям, фронтними олівцями і саморобними чорнилами вчили писати на дощечках, полях старих і нових газет, польських,

Одружився 11.11.1928 р. із дочкою священника Михайла Мушинського, який після смерті Арсентія (1919р.) служив у храмі села Погоріловка.

У них народилося 2 діток – Ганна (17 липня 1929 р., яку, як правило, завжди називали пестливо – Ганнуса, Ганюся, Нюся. Останнє стало більш відомим і майже офіційним ім'ям). І син Михайло (17 березня 1932 р.).

Сім'я сватів М. Мушинських була багатодітною і мала 16 діток (за однією із версій серед них було 2 синів, за іншою - 11). Марія була середтямкою, восьмою дитиною.

До 1955 року разом із сім'єю М. Єзерського проживала сестра Галя та одна із дочок Мушинського – Ніна. Після переїзду М. Мушинського до Прислуч (1931р.) роботи для сім'ї додалося – церковні землі потребували робочих рук.

Сестра Миколи Галя у дитинстві при верховій їзді отримала травму ноги, яка не пройшла безслідно і лишилася на все життя. Працювала вчителькою біології та хімії, згодом бібліотекарем у с. Поліське. Про неї односельці і досі згадують із повагою та любов'ю.

У радянські часи заробітна плата священника у Бистричах становила 100 рублів, із яких 25 потрібно було повертати державі як податок за церкву.

Проте є ще одна немаловажна деталь. Слово про іншого священника - товариша Миколи Єзерського, який вирішив зробити таку ж добру справу – збудувати церкву у селі Яцьковичі. Це було їх спільне рішення, що мало стати справою всього їхнього життя. Обнадіяв людей, взявся до справи, та коли довідався, що поблизу Рівного є пустуючий храм і віряни у пошуках священника, вирішив полегшити собі життя. Зібрав свої нехитрі пожитки, організував для переїзду вантажний автомобіль і поїхав. На під'їзді до Костополя зазнув, випав із машини і загинув. Протоієрей Микола Єзерський завжди із жалем згадував про те, що мав гарного товариша, хорошу і дорогу для нього людину, яка обрала оту найважливішу, найкращу частку свого життя, яка не відбирається, але оступилася, не дотримала слова, а тому до кінця днів своїх просив у Бога прощення для нього.

Степан ТКАЧУК,
с. Бистричі.